

ВІКТОР ЗАБІЛА

СПІВИ КРІЗЬ СЛЬОЗИ

ПОЕЗІЇ

ВИДАНЕ З ПЕРЕДМОВОЮ

ДРА ІВАНА ФРАНКА

(ВІДБИТКА З „ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВОГО ВІСНИКА“)

ЛЬВІВ, 1906

ЛННБ України ім.В.Стефаніка

00947725 (Y)

2012

B. 803

ВІКТОР ЗАБІЛА

СПІВИ КРІЗЬ СЛЬОЗИ

ПОЕЗІЇ

ВИДАНЄ З ПЕРЕДМОВОЮ

ДРА ІВАНА ФРАНКА

(ВІДБИТКА З „ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВОГО ВІСНИКА“)

ЛЬВІВ, 1906

840к.

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И- 35525

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА
під зарядом К. Беднарського.

13484

Віктор Олександрович¹⁾ Забіла належить з огляду на свою поетичну творчість до старшої, перед-Шевченківської доби в розвою нашого письменства, хоча декому й здавалося, що його поезії нав'язані трохи Шевченковою музою. Його літературна фізіономія, коли вірити споминам про нього М. Глінки (Записки М. Н. Глинки, Русская Старина 1870, т. II., стор. 278—279), була усталена і сформована вже в 1838 р.; вже тоді він у тім кружку лівобережньої української шляхти, що ґрупувався довкола дому Гр. Ст. Тарновського та історика М. А. Маркевича, мав славу „малоросійського поета“: Глінка залюбки підкладав його вірші під свої музикальні композиції. З тогож часу походить його портрет нарисований Шевченковим товаришем, художником Штернбергом, що зберігається тепер у Імп. Публичній бібліотеці в Петербурзі.

Забілі судилося ще в більшій мірі та сама доля, як і всім майже членам тої плеяди перед-Шевченківських наших поетів, на якої чолі стоять Макаровський та Александров і до якої належать Чужбінський, Писаревський, Метлицький та інші поети „Ластівки“ та „Южнаго Русскаго Сборника“: слава Шевченка та серйозне розуміння задач і суті українства, висунені Кирило-Методієвим братством у половині 40-вих років, притмили їх і зневірили їх у власні сили. Перед ними відкривався новий світ думок, пісень та змагань; вони не чули себе підготованими йти тою новою дорогою, а рівночасно зрозуміли, що йти старою дорогою, до якої звикли і на якій може зразу надіялися якихось успіхів, тепер нема ніякого зміслу. І вони якось так зав'язали на ній, закинули перо, або коли й писали дещо, то для себе, щоб дати вихід тим неясним поривам, які ворухилися в їх душах, але з тою сумною невпевненістю, що те, що ворухиться в них, не зворухить нікого нішого. Власне найздібніші і найталановитіші з тих поетів старшої генерації — а до них без сумніву належить Забіла — мусіли відчувати се найсильніше, і коли недогадливі рифмачі в роді Кореницького, Карпенків та Шишацького-Іліча ще й далі, в 50-ох роках пруть свої вірші

¹⁾ Петровъ, Очерки истории украинской литературы XIX стол., стор. 149 подает його отчество «Николаевич», мабуть через помилку.

в друк і піддержують ілюзію, буцім то й вони працюють для українського письменства, Забіла, надрукувавши дещо зі своїх віршів у Гребінчиній „Ластівці“ 1841 р., від тоді мовчить аж до смерті (1869 р.) і лишає свою письменську спадщину без ніякої уваги, на каприз випадку, який з такими легатами звичайно поводить ся по мачошиному.

Те, що ми доси знаємо про В. Забілу, завдячуємо старанности та щасливій руці проф. Петрова, який не лише зібрав із розкиданих та принагідних згадок сучасників усе, що знаємо про жите і вдачу Забіли, але якому надто пощастило віднайти найбільший що до об'єму твір Забіли, гумористичну казку „Остан і чорт“, та віднайти (записану з чіхсь уст на Волині) пісню „Не щечечи, соловейку“, положену на музику Глінкою. Новіший історик укр. літератури, пок. Огоновський, не звернув близької уваги на Забілу і обмежив ся короткою згадкою про нього, що являєть ся власне зовсім недотепним повторенєм деяких дат Петрова.

Тимчасом випадок, що так довго відвертав ся плечима від бідного „малоросійського поета“ 30-их років, усміхнув ся йому хоч 30 літ по його смерті. Отсе недавно одержали ми від д. Іллі Дубяньського з Борзни досить грубий зшиток із титулом „Лірична поезія Віктора Олександровича Забіли“. Зшиток, на жаль, нового письма, писаний рукою того, невідомого нам ближше д. Дубяньського, переписаний, скажемо в додатку, досить невірною рукою та неуважно, з численними пропусками слів, а то й цілих рядків тексту. Про його походжене пише д. Дубяньський у своїй передмові ось що : „Вона, ся рукопись, із автографа давно вже у мене валяєть ся, думка така, що поезії Забіли давно всі видрукувані. Переписав я, скажу не брешучи, у однієї пані сусідки, котра вже давно вмерла, років мабуть ізо два назад. Мені було шіснацять років, як я був у тієї пані і zobачив нікчемно згорнуті в трубку якісь предовгі папери. Я далєбі спитав :

— Що се таке ?

— Е, се гарні вірші нашого борзенського письменника В. Забіли, що жив у хуторі Савицькім.

„Мені прийшлось попросити у її. Правду сказати, не знаю, чи то була настояща рукопись Забіли, чи копія, бо теє діло було давно, як я її брав, годів із десятків назад. Алеж я їх тоді списав до чиста. Вона, та пані, давала і иншим людям списувати вірші Забіли, а де діла вона їх — невідомо й доси“.

Отсе й усе, що можемо сказати про сю нову знахідку, а тепер про її зміст. Як звісно, вся відома доси поетична спадщина В. Забіли складаєть ся з казки „Остап і чорт“, трьох ліричних поезій друкованих у „Ластівці“, а власне „Голуб“ (стор. 208), Пісня („Поуз двір, де живе мила“, стор. 221) і „Повіяли вітри буйні“ (стор. 243) і з пісеньки „Не щечечи, соловейку“, яка друкувала ся в нотовім текстї з нотами Глінки і була з чийогось голосу репродукована Петровим (стор. 154). Копія д. Дубяньського містить у собі всі ті твори, а надто ще 24 невідомі доси, ось у якім порядку: 1. Соловейко (варіант пісні „Не щечечи, соловейку“). 2. Голуб. 3. Вітер. 4. Човник. 5. Кохання. 6. Думка до себе. 7. До коня. 8. Сорока. 9. Осінній вітер. 10. До невірної (теж, що без титулу було в Ластівці, інс. „Повіяли вітри буйні“). 11. Три реченя по московськи. 12. Весілля. 13. Остап і чорт. 14. Споминки. 15. Оттак усе в сьвітї. 16. Палій. 17. Туга серця. 18. Пугач. 19. До милої. 20. Думка. 21. Бодяк. 22. Сирота. 23. Вечоріє. 24. Розлука. 25. Безшасний. 26. Грицько і Маруся. 27. На той сьвіт до батька. 28. До батька. 29. Пісня (в двох варіантах, із яких другий записаний д. Дубяньським із музикою з чийогось співу). 30. Не щечечи, соловейку (варіант вірші Соловейко ч. 1), списаний (з музикою Глінки) з готового видая. Додам іще, що над першою поезією сеї збірки нема спеціального титулу, а стоїть тільки (може через неввагу копіста) титул „Співи крузь слъози“, який я вважаю загальним титулом усеї збірки.

Роздивімо ся, що дають нам ті вірші для пізнання життя і поетичної вдачі їх автора. З вірші „На той сьвіт до батька“ бачимо, що батько відумер нашого поета в дитинстві, коли йому було всього рік від роду. З віршів „До коня“ та „Споминка“ бачимо, що автор провів свою молодість у військовій службі, в гусарськїм полку. Житє в таких полках саме в тім часї (20-ті і 30-ті роки XIX в.) чудово змалював Л. Толстой у своїм нарисї „Два гусара“; в віршах Забіли маємо причинки до того самого малюнка, згадки про вояцькі гулянки, про забави з Циганами, про любові та кінські перегони і т. и. А потім головний, фатальний факт у його житю, факт, що став ся його трагедією і zarazом жерелом усеї його поезії: вернувши на Україну поет закохав ся в якійсь панночці, добив ся її взаємности, та швидко потім зазнав гіркого розчарованя: сім'я панночки, — як бачимо з вірші „Кохання“, сім'я якогось українського панка середньої руки, — згордувала худобахоком Забілою, властите-

лем маленького хутора, в яким надто хазяйство мусіло бути досить убоге та занедбане; сам жених мусів винести зі свого полкового життя не дуже добру славу; злі язики вже тоді називали його паницею та безумним, — і панночку підмовлено відказати йому і вийти за якогось багатшого пана. Се розбило відразу всі надії, зломало всю житеву енергію Забіли, зробило його духовим калікою на ціле життя. Вихований під жіночою опікою, без ширшої освіти, крім спеціально гусарської, при тім із вродженою чутливістю і м'якістю натури в злучі з панськими житевими звичками, він раптом опинився мов на леду, безпомічний, без мети й енергії до дальшого життя. Правда, його скромна житева драма, яка у тисячів подібних до нього минає без поважніших наслідків, мов весняна буря, збудила в його душі вроджений йому дар пісень. Роздвигавши ся в тих віршах, які маємо перед собою, можемо сказати, що сей його дар розбудився вповні аж по катастрофі, що постигла Забілу; з раньшого часу, коли він іще надіявся успішного поладження своїх відносин до коханої дівчини, маємо, здається, лиш один вірш „До милої“, повний безмежної ніжності та закінчений висловом непохитної надії:

Ой як вірно мене любиш,
 Будем жить з тобою
 Цілий вік, моє серденько,
 Як риба з водою.

Деякі вірші можна притулити до часу, коли авторова певність що до успішного кінця його любови була вже захитана, заволікала ся хмарою меланхолії, але ще прояснювала ся надією; до таких віршів належить пісня „До соловейка“, скомпонувана Глінкою (тут автор тужить до дівчини, яку ще називає „своюю“), хоча остатня строфа її в тім варіанті, що в нашій збірці стоїть на першій місці, надихана вже повною безнадійністю і буде мабуть пізнішим додатком, далі віршу „Голуб“, у якій автор, хоч опанований уже тугою, все таки силкується не піддати ся їй, надіючись іще, що оженить ся і буде мати діти, а надмірна туга моглаб підкопати його здоров'я. Вірша „Кохання“ малює нам із тонким гумором і автоіронізованим сцену розмови автора з милою — може остатню сцену, на якій урвали ся їх зносини. Автор іще немов не вірить, ще може іронізувати, ще не зміряв усієї глибини тої безодні, в яку має його віпхнути повний розрив із милою.

Сей доконусть ся словами панни, переказаними йому кимось посто-
роннім :

„Нехай не жде, нехай не жде,
Годі сподівать ся,
Щоб як голуб з голубкою
Так поцілувать ся“. (Розлука)

Два остатні рядки, то вже авторові, але два перші очевидно передають слова панни. Не сміла сказати їх йому до очей. І тут починаєть ся з його боку важкий ряд докорів, обуреня на її невірність (До невірної), яке доходить аж до ляпідарної лайки „По московськи“, а потім довгим ланцюхом тягнуть ся важкі стогнання, наріканя та плачі, повні безнадійности, немужеські, монотонні, що роблять іноді немиле вражінє, та ані на хвилю не дозволяють забути, що перед нами не актор, який грає вивчену мелянхолійну ролю, а дійсна, жива, нещаслива та безсила людина, яка в хвилях наболілого горя висловлює те горе як уміє, висловлює сама для себе, щоб не одуріти, не дбаючи зовсім про те, чи комусь ті вилливи та жалі подобають ся, або й ні. Ся повна безпретенсіональність і примітивність його ліричних вилливів і творить головну частину їх вартости, робить їх „людським документом“, який не перестане промовляти до людей зрозумілою їм мовою ще й тоді, коли будуть забуті многі артистичнійші, блискуційші та ефектовійші, але менше сердечні писаня.

Не треба зрештою уявляти собі Віктора Забілу по тій його сердечній катастрофі відлюдком, сентиментальним трубадуром або рицарем із Тоттенбурга, що весь вік те тільки й робить, що роздумує про свою милу. Не таке було в тих часах панське житє, навіть житє такого немаючого панка, як Забіла. Ще в 1838 р., отже десь безпосередно по катастрофі, Глінка малює нам його, як чоловіка дуже товариського і веселого в товаристві. Він був частим гостем у Тарновського в Качанівці. — Етоть Забѣла, — пише Глінка, — былъ необыкновенный мастеръ изображать въ лицахъ; въ особенности хорошо представлялъ слѣпцовъ. Первый скрипачъ Калиничъ однажды былъ приведенъ отъ такого представленія въ столь сильный восторгъ, что воскликнулъ :

— Это, сударь мой, волшебство, совершенный антикъ!

Далі оповідає Глінка, як сам Тарновський закінчував їх товариські забави та розмови перед північю, та вони, гості, збирали ся в Глінчиній квартирі в оранжерії, особливо Маркевич,

Скоронадський, Забіла і Штернберг. Тут ішла гра на інструментах та співи, де мішалися російські та українські пісні, Забіла знов представляв різні особи, та велися дружні розмови іноді до третьої або четвертої години по півночі. Ті сцени повторялися часто і Штернберг удачно відрисував їх, особливож вірно підхопив Забілу. (Петровъ, ор. cit. 149). Очевидно Забіла не допускав нікого до таємного сьвіта своєї душі і старався шумом та гомоном товариської забави заглушити своє горе та закрити перед собою самоту, яка ждала на нього в його домашнім куті. Се мабуть так і лишилося за ним на далі, бо значно молодший проф. А. Котляревський десь у 70-их роках оповідав Петрову, що Забіла, тоді вже покійник, „був нещасливий у своїм родиннім житю і задля того був великий недурень вишити“ (Петровъ, 152).

Коли могла стати ся та катастрофа в житю нашого поета? Відповідь на се питане дасть нам заравом відповідь на питане про те, коли більше-менше почала ся і як довго тягла та доба його поетичної творчости, якій завдячуємо отсі вірші. Самі вірші, бодай у копії д. Дубяньського, не мають ніде ніякої дати. Отже тут вихідною точкою може нам послужити той факт, що три вірші Забіли, а власне „Голуб“, „Пісня“ і вірша без титулу, що починається словами „Повіяли вітри буйні“ (у нашій збірці вона має титул „Оттак усе в сьвіті“) були 1841 р. надруковані в „Ластівці“ Гребінки. Коли зважити клопоти, які мав Гребінка з цензурою, поки міг провести се видане, мусимо допустити, що ті вірші в р. 1840 були в його руках. І щож говорять нам ті вірші? Коли з „Голуба“ і з „Пісні“ не можна ще вичитати нічого рішучого, то вірша „Повіяли вітри буйні“ з усякою рішучістю показує, що катастрофа для Забіли вже була фактом минулим у часі написання вірші; автор жалується тут, що його

Розлучили з дівчиною,
Котру я кохаю.

Сей факт мусів минути вже досить давно, горе поета уляглося уже на стілько, що він не нарікає на свою колишню милу, а лише на інших людей, яким вона мусіла улягти:

Да не вітри, люди злії
Мені се зробили:
Самі мене звели з нею,
Самі й розлучили.

Та ми можемо піти ще крок далі. Из цитованих уже споминів Глінки знаємо, що в р. 1838 Глінка з уст Забіли чув і положив на музику вірші „Не щобечи соловейку“ і „Гуде вітер вельми в полі“ (в нашій вірші вона має титул „Вітер“). Оже і ся вірша, як бачимо з її змісту, писана вже по катастрофі, надихана розпукою і безнадійністю. Тут вражінє факту ще свіже, поет не рефлектує, не важить і не мірить свого горя, а тільки шукає найсильвійших поетичних образів і порівнань, щоб плястично висловити його. Значить, не помилимо ся припускаючи, що катастрофа скоїла ся з ним не дуже довго перед тим, поки його пізнав Глінка, отже в 1837 або й самім 1838 році. А коли зіставимо з сим факт надрукованя деяких віршів у Ластівці і початок вірші „Споминки“, писаної також десь незабаром по розриві, де кажеть ся:

Два вже літа скоро пройнуть,
Як я закохав ся, —

і далі в тійже вірші:

Годів два назад, не більше,
І я був моторний:
Шабля з боку, кінь гусарський,
Що як вюн проворний, —

то можемо вивести з того такі висновки, що десь у р. 1836 Забіла виступив із військової служби, може навіть наслідком заоханя та порад тих людей, які раяли йому панну, — що їх зносини тягли ся мало не два роки і скінчили ся виходом панни за нішого за муж, і що той час 1836 до 1839 або 1840 і був добою поетичної творчости В. Забіли, якій завдячуємо отсю збірку поезій. Чи всю збірку? Хоч із деяким ваганєм, а таки я схиляю ся до думки, що всю. Наводить мене на се ось яка обставина. По всякій правдоподібности маємо тут перед собою не припадковий збірничок віршів, зроблений якоюсь приятельською рукою з літературної спадщини поета, але композицію самого поета і то зроблену не при кінці життя, але десь на початку 40-вих років. За сим промовляє і спільний титул віршів „Співи крізь сльози“, який у копії д. Дубяньського стоїть вправді лише над першим віршиком, хоча сей віршик у друкованих виданях має свій окремиий і далеко відповіднійший титул „До соловейка“ (я лишив сей титул при друкованім варіанті (ч. 30), а першому стихови для невеличкого відріжнення дав титул „Соловейко“). Та головню промовляє за давністю

редакції сеї збірки те, що вона не обіймає всіх Забілиних поезій, а власне тих, що були писані в 40-их роках. Що правда, ми не знаємо, чи багато їх було, але з принагідної згадки д. Білозерського знаємо, що Забіла, мабуть під свѣжим вражієм своєї знайомости з Шевченком десь у 1845 чи 1846 р. написав віршами гумористичне посланіє „До Тараса“, якого в нашій збірці не маємо. Виходило би з сього, що збірка „Співи крізь сльози“ мусіла бути готова швидше. Не зовсім вірною була-б думка, що Забіла міг зложити її й пізнійше, та виключити з неї такі вірші, що не підходили під її головний титул; адже маємо тут гумористичну віршу „Остап і чорт“, яка також не підходить під сей титул; можна би виключити з під нього і одиноку пробу історичної поеми „Палій“; та видно, автор бажав у тій збірочці зберегти всі свої віршованя, які мав у тім часі готові. Чи всміхнула ся йому на хвилю думка — бачити ті свої твори в друку, чи зложив сю збірку на просьбу якого приятеля або якої приятельки? — Не відомо. Такій думці про вчасне зложенє Забілиної збірки не перечить і той факт, що деякі вірші, а спеціально „Остап і чорт“ дійшли до нас у відмінних, сказати-б так, редакціях. Д. Петров не подав ніякої звітки про оригінал, із якого надрукував свій текст; правдоподібно се не був автограф Забіли; можливо зрештою, що й сам Забіла, складаючи свою збірку, вигладжував та виправляв свої вірші, які вже перед тим, у менше обробленій формі, дехто переписав собі від нього і пустив у курс.

В р. 1856 пізнійший київський професор Ол. Котляревський, пишучи в додатку до „Московскихъ Вѣдомостей“ свої „Литературныя замѣтки“ про українське письменство (вони не надруковані по смерті автора в академічному виданю його „Сочиненій“), схарактеризував поезію „талановитого“ Забіли як наслідуванє Шевченка. На підставі того, що виложено висше, а також на підставі порівняня Забілиних віршів із Шевченковими, для якого тепер маємо досить багатий матеріал, можемо сказати зовсім на певно, що по крайній мірі що до отсеї збірки суд Котляревського зовсім невірний; Забілині вірші були написані ще перед виходом першого „Кобзаря“. Чи було яке наслідуванє Шевченка в його пізнійших, невідомих нам віршах, сього не знаємо так само, як не знав мабуть і Котляревський. Так само не має за собою підстави думка того-ж Котляревського про вплив на Забілу поезій А. Метлинського. Коли який вплив видно в тих вір-

шах, то се хіба вплив того самого жерела, з якого черпали і Шевченко і Метлинський, вплив укр. народньої пісні, пор. прим. початок вірші „До милої“:

Поуз двір, де живе мила,
Я проїхав двічі,
Да не бачив голубоньки
Ні разу у вічі, —

і народню пісню:

Ой ішов я по вулиці двічі,
Не бачив я Марусеньки в вічі.

Зрештою поезія Забіли така проста, нештучна, декуди прімітивна, його думки, образи, стилістичні звороти виявляють так мало якоїсь літературної школи, що думка — дошукувати ся тут яких літературних ремінісценцій являєть ся мені зовсім зайвою. Можна добачити декуди відгуки популярних тоді на Україні романсів, прим. Котляревського „Віють вітри, віють буйні“; декуди, прим. у гумористичних оповіданнях „Остан і чорт“ та „Весілле“ можна бачити покревність тону і кольориту з „Вовкулакою“ Александрова¹⁾, але тут знов виринає питанє, що було написане швидше, „Вовкулака“, чи вірші Забіли і чи знав котрий із тих авторів про другого?

Коли вже мова про порівнюване Забіли з Шевченком, то на мою думку годі придумати щось інструктивнійшого, як порівнанє Забілиного „Палія“ — не вже з „Чернецем“, але з найстаршими історичними поемами Шевченка. Як несміло, наївно, по школярськи порушуєть ся на тім полі Забіла, як блідо рисує свою фігуру, як боязько стоїть на неневнім ґрунті традиції! Запорожці, Палій, Мазепа, все те для нього якісь мглисті образи. Погляньте ватомісь на Шевченкового „Підкову“, на „Тарасову ніч!“ Скільки там жита, скільки пластики! Як виразно сей „неодукований сїряк“ бачить тих давніх людей, як живо відчуває їх тайні думки, як інтимно він зріс ся з ними, які пишні образи їх діл і появ роз-

¹⁾ Мушу тут при нагоді завважити, що думка д. Грінченка, кинена принагідно (Науковий Збірник присвячений проф. Грушевському ст. 520), що „Вовкулака“ Александрова був „недотешною ляпаниною“, видаєть ся мені не зовсім справедливою. Особливо в другій часті сеї поеми є уступи, що мають високу поетичну вартість.

точує перед нами! А не забуваймо, що Забіла належав до близьких знайомих історика Маркевича, а Шевченко — де в Бога сьвятого він учив ся тої української історії?

До кого найближше підходить Забіла складом свого таланту, м'яккістю своєї вдачі таї нарешті своєю безталанною долею, так се, *mutatis mutandis*, до Степана Руданського. Можна не без підстави вважати Забілу попередником Руданського спеціально в поетичнім оброблюваню народніх казок та оповідань. Забіла, може під деяким впливом Боровиковського, а може й з власного почину, впадає від разу в ту злегка гумористичну і подекуди ліричну манеру, яку потім до правдивого віртуозівства допровадив Руданський у своїх „Сьвітових байках“ та „Співомовках“; ся манера значно ріжнить ся від того способу переповідання народніх епічних тем, який панує у Гулака-Артемовського та Бодяньського, і маркує немов перехід від тих перших орачів до свободної та сучасної ліричної музи Шевченка.

Сяк чи так, а в віршах Забіли маємо цінний причинок до історії нашого письменства в часі, коли воно без вироблених ще провідних ідей, інстинктивно і самосівно ставило перші кроки. Спасибі д. Дубяньському, що уратував від затрати сю цінну пам'ятку. Бажалось би, щоб і інші ширі душі пошанували інші розтрушені пам'ятки нашого духового життя давніших часів і в тім числі щоб віднайшли ся та стали відомі загалови ще й інші доси невідомі твори Віктора Забіли.

СПІВИ КРІЗЬ СЛЪОЗИ.

1. Соловейко.

Сонце зійде, я журу ся,
 А заходить — плачу,
 Яку люблю дівчиноньку,
 Тієї не бачу.
 Давно й чутки вже не маю
 Про милу дівчину;
 Цілий вік свій усе плачусь
 На лиху годину.
 Не щєбечи, соловейку,
 Як сонце пригріє,
 Не щєбечи, малюсенький,
 І як вечоріє.
 Ти лети, співай тим людям,
 Котрі веселять ся,
 Вони пісню твоєю
 Будуть забавлять ся.
 А мені така пісня
 Душу роздирає!
 Гірше бєть ся моє серце,
 Аж дух замирає.
 Пугач мені дак годить ся:
 Стогне, не співає, —
 Нехай стогне коло мене,
 Да смерть возвіщає.

2. Голуб.

Ой застогнав голуб
 У темній дуброві¹⁾,
 На голі сухенькій;
 Ой заплакав тяжко
 Гіркими слъозами
 Козак молоденький.
 Ой застогнав голуб
 У темній дуброві
 Неначе в неволі:
 Ой заплакав тяжко
 Козак молоденький
 По нещасній долі.
 Ой застогнав голуб,

Аж лунь застогнала
 У темній дуброві;
 Ой заплакав тяжко
 Козак молоденький
 Да ще й кучерявий²⁾.
 „Ой чого ж ти, голуб,
 Да так тяжко стогнеш?“
 Козак попитав ся. —
 „Того, козаченьку,
 Того кучерявий,
 Що я спарував ся.
 Да не пожив літа
 З сизою своєю —
 Яструби убили;
 І діток ми мали³⁾
 Двойко малюсеньких,
 Згодувать не вспіли.
 Погинули й дітки
 За сизою скоро⁴⁾,
 Я стогнать остав ся;
 І воля не мила,
 Нема уже⁵⁾ більше,
 Ким я утішав ся⁶⁾.
 Милої⁷⁾ немає,
 Лунь зо мною стогне, —
 Се моя утіха:
 У лютому горі,
 В нещасній годині
 Стогне хоч без лиха“.
 „Чого ж ти у лісі,
 Голубчику сизий?
 Ти-б летів у поле.
 Ти тут один сидиш,
 Там би найшов стадо,
 Може б пройшов горе?“
 „Що стадо поможе
 Мені бідоласі?
 Там усе чужії!
 Одняли у мене
 Вірную⁸⁾ і рідних

1) Ласт. дубраві. 2) В „Ластівці“ ся строфа пропущена, та зазначена рядом точок. 3) Л. придбали. 4) Л. милою швидко. 5) Л. того. 6) Л. потішав ся. 7) Л. Сирої. 8) Л. Голубку.

Вороги лихії.
 Коли суха вітка,
 Котра підо мною,
 Знов зазеленїє,
 Тодї сиза буде
 З рідними до мене,
 І серце зрадїє.“ —
 Дай¹⁾ застогнав дуже
 І сплеснув крилами,
 Аж лист²⁾ стрепенув ся;
 Полетїв по пуші, —
 Більш на тую вітку
 Він і не вернув ся.
 Тодї козак сказав:
 „Треба забувати,
 Котру я кохаю;
 Бо й³⁾ менї так буде,
 Що жінку із дїтьми
 Вмістї поховаю.
 Бо я без худоби...
 Може дїтки будуть, —
 Хто ж їх погодує?“
 Козак той у сьвітї,
 Як голуб в дуброві
 Стогне та сумує.

3. Вітер.

Гуде вітер вельми в полі,
 Реве, лист ломає;
 Плаче козак молоденький,
 Долю проклинає.
 Гуде вітер вельми в полі,
 Реве, лист ломає;
 Козак нудить ся сердечний,
 Що робить — не знає.
 Гуде вітер вельми в полі,
 Реве, лист ломає;
 Козак стогне бідолоха,
 Сам собі гадає:
 „Ревеш, вітру! да не плачеш,
 Бо тобі не тяжко,
 Ти не знаєш в сьвітї горя,
 Дак тобі й не важко.
 Тобі все одно: чи в полі,
 Чи де ліс ломаєш,

Чи по морю хвилю гониш,
 Чи криші здираєш
 Соломяні й залїзнії,
 Яку де зустрінеш;
 Снігом людий замітаєш
 В полі як застигнеш.
 Одірви од серця тугу
 Рознеси по полю!...
 Щоб не плакав ся я бідний
 На нещасну долю!
 А коли сього не зробиш,
 Кинь мене у море,
 І зо мною хай потоне
 Моє люте горе!“

4. Човник.

Чи довго я нещасливий
 Буду так крутить ся?
 Пора-б уже перестати
 Скучать да нудить ся.
 Пливе човник без веселья,
 К берегу звертає,
 Нїхто човником не править,
 Вітром прибиває.
 І до берегу причаливсь
 Да й остановив ся:
 Не найшлось і там нікого,
 Кому б він згодив ся.
 Не було йому спокійно
 З берегу лежати:
 Знай все стукав ся об його,
 Як стане плескати.
 Потім хвиля ізхопилась,
 Сердешний одбив ся
 Од берегу, і знов плавав,
 Поки аж розбив ся.
 І я в сьвітї як той човник:
 Де пристать — не знаю,
 Деб хотїлось, там не можно,
 Бо щастя не маю.
 Одбиває й мене хвиля
 Ізо всеї мочи.
 Піду, піду, помандрую
 Куди глядять очи.
 Човнику тому байдуже,

¹⁾ Л. Тай. ²⁾ Л. ліс. ³⁾ Л. І.

Чи хвиля, чи тихо :
 Він дерево, він не знає,
 Що то в світі лихо.
 А я бачу все і чую,
 Да серцем нуду ся...
 Ой як піду, куди очі,
 То вже й не верну ся.
 Не будуть мене й ховати,
 Де лежить мій батько,
 Де брати мої з сестрами,
 Де лежить і дядько.
 Не буде йти за труною
 Старесенька мати,
 Не знатиме, коли син вмер,
 Не буде плакати.
 Мо' прийдець ся десь у лісі
 Або серед поля
 Заснуть вічно нещасному,
 Коли така доля.
 По мені дзвонить не будуть
 І ховать з попами,
 Роздовбають носом птахи
 Да зв'ірі зубами.
 Розтягають кістки мої
 Без шкури, без тіла,
 Ніхто в світі не знатиме,
 Де моя могила.
 Ніхто жмінки землі з верху
 На мене не кине,
 Бо Бог буде тільки знати,
 Де смерть ізостріне.
 І волосся вітер буйний
 Рознесе по полю;
 Чи вже й душа на тім світі
 Піде у неволю?

Б. Коханнє.

Світить місяць, да не гріє,
 Мороз пече, вітер віє,
 Дме хтось трійкою такий
 До дівчини, що кохає, —
 Хтось такий того не знає,
 Що милая не його.
 Коні добрі орчикові
 Крешуть огонь об підкови,
 Морди тягнуть по землі;
 На аршин повитягали,

У каблучку позгинались,
 Біжать, летять, як стріла.
 Коренний дзвіночком дзвонить,
 Машталір його погонить,
 Сани тільки аж гудять;
 Коні хочуть вже оддыхать,
 Комусь ще далеко їхать:
 „Погоняй скоріше, ну!
 Не надержуй орчикових, —
 Пропадуть, дак купим нових —
 Скучив дуже без її“.
 Серце беть ся, замірає,
 А того воно не знає
 Що милая не його.
 Серце в грудях задріжало,
 Як вже хутор видно стало,
 Де мила його жила...
 Живо під рундуком стали.
 Коні добрії домчали,
 Мокрі були, мов з води.
 Скочив з саний, обтрусив ся,
 Кругом себе оглядів ся
 Дай подумав про себе:
 „Як вийти, як поклонить ся,
 Як на милу подивить ся,
 Що до милої сказать?
 Спитать ся: „Чи правду кажуть,
 Що з другим її руки звяжуть,
 А мені бач, дак прощай?“
 Війшов в хату, батько й мати
 Стріли його, шанувати
 Почали, як було сперш.
 Про те, про се розмовляли,
 Усім добрим частували,
 А милої не було.
 Зразу двері одчинились,
 Ноги так і затрусились
 У того, хто її ждав.
 Павою по хаті ходить,
 Голоском так і виводить,
 Кропивянка мов в куші.
 Батько-мати вийшли з хати,
 Він став з нею розмовляти
 Да й питаєть ся: „Чи так,
 Що все люде йому кажуть,
 Що з другим її руки звяжуть,
 А йому дак бач гарбуз?“

Червона як квітка стала,
 Спершу трошки промовчала,
 А після сказала так:
 „Хто тобі отсеє каже,
 І хто мені руки звяже
 З другим, з ким, як не з тобою?“
 Прийшла тітка, батько й мати,
 Годі милій розмовляти,
 Милая сказала так:
 „Пісня гарна, да не тая“.
 Він сказав: „Се вже другая,
 Що колись співала ти!“
 І знов стали балагурить,
 Хто у винниці де курить,
 Скільки хто доходу взяв...
 „А в вас виннички не має?“
 Батько знов його питає.
 „Нема, треба ще зробити!“
 А тітка, дак все сокоче:
 „Хто за його пійти схоче?
 В його худоби нема!
 А в того багацько грошей,
 Подивить ся, дак хороший,
 Іди лучше за того!“
 От він трошки посидівши,
 Подумавши, розсудивши —
 „Пора, — каже, — до двора!
 Прощавайте!“ — „Прощавайте!
 На здоровле поживайте!“ —
 Коний даром потомив!

6. Думка до себе.

Сидів я раз над річкою
 Дай дивив ся в воду,
 Чому радощів ніколи
 Я не бачив з роду?
 Думав, гадав: за що-б долі
 Так мене карати?
 Чи я хотів кого вбити,
 Або щоб одняти
 Худобу в кого чужою,
 Або що украсти?
 Мабуть прийдець ся нещасним
 Мені вже пропасти.
 Хвиля була превелика,
 Вітер так і гонить,
 Аж пором став серед річки,

Із міста не сходить.
 Були жінки на поромі,
 Були й чоловіки;
 Кричать: „Тягніть разом, люди!
 Пропадем на віки“.
 Об порома хвиля плеще,
 Вітер реве, свище,
 Пливають вони дуже тихо
 І к берегу ближче.
 Дивлюсь, човник малесенький
 Із хвилі маняє,
 Зовсім стане його видко,
 А після й не має.
 Тягли пором по канату
 Й шостами спирали,
 Да і то сливе ік півдню
 К берегу пристали.
 Мордували ся із ранку,
 Дуже потомились;
 Як вилізли вже на берег,
 Всі перехрестились.
 І сила ж була велика,
 Да все було важко;
 Як же тому, що в човнику,
 Як же тому тяжко!
 Неборашний против хвилі
 Сам він гонить човен,
 І ізверху вода плеще,
 А із низу повен.
 Став він ближче ік берегу
 Уже підпливати,
 Да не успіє сам він гребти
 Й воду виливати.
 Завертів ся кругом човен
 Да й перевернув ся;
 Бовть у воду бідолашний,
 І не схаменув ся.
 Виринав разів із тричи:
 „Ой, рятуйте, пробу!“
 Кричав він сердешний дуже,
 Кричав ік народу.
 „Оттак! — тільки і сказали, —
 От тобі й нажив ся!
 Не далеко й до берегу,
 Да ба, утопив ся!“
 Я був кинувсь рятувати,
 Да плавать не вмію;

Да й подумав, що й я в світі
 Десь так околію.
 І мені так люди скажуть:
 „От тобі нажив ся!
 Хотів іще оженив ся —
 От тобі й женив ся!“

7. До коня.

Що, мій коню, що, мій добрий,
 Годі гарцювати,
 По байракам через рови
 Годі вже стрибати,
 Як було колись стрибаєш,
 Як було колись гуляєш,
 Хропеш, іржеш, під собою
 І землі не чуєш.
 Шовковая твоя грива
 З вітром розмовляла,
 Удила в зубах скрипіли,
 Збруя вся трішчала.
 Не заржеш уже тепер так,
 Не пирхнеш ніздрями,
 Не вириєш у коліно
 Ямки ти ногами.
 Тепер ледви ноги тягнеш
 Голову схиливши,
 Не весело і дивиш ся
 Три дні мов не ївши.
 Де та сила, що носила
 Тебе в чистім полі,
 Як яструба моторного,
 Що живе на волі?
 „Літа, літа все забрали“ —
 Кінь сказав мовчавши:
 „Колись носивсь під тобою
 Голову піднявши.
 Залізо в зубах скрипіло,
 Поводи ірвались;
 Тепер сїна не вкушу вже,
 Зуби позїдались.
 Шерсть як стерня підняла ся,
 Не така вже стала
 Мнякесенька, гладесенька,
 Як колись бувала“ —
 Правду, конику, ти кажеш,
 Літа все забрали,
 Як здумаєш, під Москвою

Як колись стояли.
 Гарно, весело жило ся,
 Відкїля все бралось!
 Серце нудьги не бачило,
 З горем не стрічалось.
 До Циган було поїдеш,
 Пісень заспівують,
 Загаркають, затанцюють,
 Душу потїшають.
 Інколи і так траплялось:
 Все позаставляєш,
 Копійки нема в кишені —
 Байдуже, гуляєш!
 Тебе було осідлаю,
 Я на тебе сяду,
 Шабля з боку брязкотїла,
 Ментик літав з заду.
 Минуло ся, не вернеть ся
 Уже серцю радість;
 Пройшли літа молодїї,
 Вже приходить старість.
 Тобі, коню, усе не так,
 Ти горя не знаєш:
 Овса трошки да водиці,
 Дак ти й не скучаєш.
 А тут думка, а тут серце
 Як почнуть змагать ся:
 На що літа погубив тақ?
 Їм вже не вертать ся,
 Як тїй воді, що весною
 Із під снігу ллеть ся,
 Хлюпошеть ся по ямочкам,
 Неначе сьмієть ся.
 Несе, що їй попадеть ся,
 Де схоче — покине,
 Да не довго попограє,
 І сама погине.
 О! як би тая водиця
 Да де запинилась,
 Не одному б в жарке літо
 Вона б пригодились.
 Як би ти не такий щирий
 І я не завзятий,
 Не прийшла б ще наша пора
 Да так розмовляти.
 Люта доля — щастє мое
 Кинула у воду

Глибокою, да й сказала:
„Шукай собі броду“.

8. Сорока.

Сорока в дворі скрекоче,
Гостий возвіщає;
Ждала дівка козаченька,
Котрого кохає.
Ждала, ждала, виглядала,
Миленький не їде, —
Мабуть тоді він вже буде,
Як місяць ізійде.
Зійшов місяць, вже й високо,
Зірочки блищали, —
Виглядали карі очі,
Да й плакати стали.
Гірше горя, гірше нудьги
Того дождить ся,
Хто на цілий вік покляв ся,
Щоб із ним кохать ся.
Місяць ясний закотив ся
І зірок не має;
Не спить дівка, плаче бідна,
За милим скучає.
Встала мати: „Вставай, доню!
Зовсім вже свитає“.
А та бідна ще й не спала,
Слізки утирає.
„Мамо, мамо, я не спала“.
„Що ж, доню, робила?“
„Всю ноченьку проплакала,
За милим тужила“.
„Доню, доню, слухай мене,
В тугу не вдавай ся:
Коли він тобі не вірний,
То й не сподівай ся.
Без сороки, що скрекоче,
Вірно як кохає,
Прибійжить до тебе, доню,
Бо він теж скучає“.
„Голубонько, моя мати,
Серця не привяжеш!
Так і беть ся, так і рветь ся, —
Що робить, не знаєш“.

9. Осінній вітер.

Не так уже сонце сьвітить,
Не так воно й гріє,

І вітерок не тепленький,
Холодний вже віє.
Не весняний, що од серця
Тугу як би зносить,
А осінній, що у лісі
Мов би хто голосить.
Із дерева лист зриває.
Дуброва пустіє,
Сьвітить сонце, тее ж сонце.
Да ба, вже не гріє.
Пора прийшла, зима близько.
Осінь наступила...
Пора прийшла, і дівчина —
Дівчина змарніла.
Повні груди лебедіні
Не такі вже стали,
Біле личко почорніло,
Очищі злиняли.
Цьвіт як небо були вони,
Як зірки блищали, —
Тепер вони почорніли,
Тепер плакати стали
За очима, за бровами
За личеньком білим,
За літами молодими
Да за серцем ширим,
Що кохало, що кохалось
В radoшах, не в горі,
Що красиво красувалось
Як сонечко в морі.
Зима люта перестане,
Вітерок повіє
Теплесенький, гарнесенький,
Все зазеленіє.
Тее ж сонце знов засьвітить.
Тее ж ізнов гріє,
Тая ж дівка, тая сама —
Більш не молодіє.
Із radoщів серце в грудях
Більше не забеть ся, —
Подивить ся дівка в воду,
Гіркими заллеть ся.
„Не вертатъ ся весні твоїй“
Я сказав дівчині, —
„Як у лузі серед зими
Не цвисти калині“.

10. До невірної.

Було б шанувать ся,
 З другими не знать ся,
 Жили б, жили б ми з тобою,
 Як би серце із душою.
 А то тобі як новенький,
 Зараз тобі і миленький:
 Мене зараз покидаєш,
 Мене зовсім забуваєш.
 А божила ся й кляла ся,
 Що зовсім вже оддала ся
 Мені серцем і душею
 І що будеш вік моєю!
 Ти ніколи не кохала
 Мене так, як ти казала.
 Що ж робить, не маю долі
 Деревинка як у полі:
 Вітер віє — йому важко,
 Сонце пече — йому тяжко,
 Холодкє йому не має,
 І ніхто не підпірає.
 Не росте воно високо,
 Не росте воно широко,
 Всякий його знай чіпляє,
 Воно скоро помирає.
 Лихо мені да і тільки!
 Проживаю вже піввіка,
 Да не найду долі,
 Живу в світі безталанний,
 Гірш чим у неволі.
 Добрі люди мене знають,
 Бога почитаю, —
 За що цілий вік невірну
 За що я кохаю?
 Тяжко серцю, як здумаєш,
 Як вона кляла ся,
 Що і серцем і душею
 Мені оддала ся.
 Ой коли б да те вернулось,
 Що із воза впало,
 Коли б теє вернуло ся,
 Що серцю казало!
 Вона мені невірна
 Слізми обливалась,
 Тепер мене покинула,
 Із другим спізналась.

Може б іще хоч під старість
 Пожив хоч годину,
 Коли б доля оглянулась,
 Як на сиротину.
 Де ж тепер її шукати,
 Коли з воза впала,
 Коли мене з роду з віку
 Вона не кохала?
 Може хто найшов ту долю,
 Що з воза упала,
 А моя нещасна доля
 На віки пропала.

11. По московськи.

Пускай над твоей душой разда-
 ется гром твоих дѣйствій против
 меня!!!...

Пускай гром праведной души
 укорит тебя за твои дѣйствія,
 и пускай люди тебя осудят!!!...

Пускай тоска от моей души пе-
 рейдет на твою душу; но у тебя
 нѣтъ души и не будет...

12. Весіллє.

Хату нову ік весіллю
 Робить пильнували;
 Доробивши гарнесенько
 Майстрів розщитали.
 По два рублі із копою
 Вони поділились,
 Пішли собі, а дівчата
 Мазать заходились.
 З середини і з надвору
 Крейдою білили,
 Ще й пучками по всій печи
 Квіток накрасили.
 Гарно, сьвітло було в хаті,
 Весело й дивить ся, —
 Як би в мене така була,
 Як буду женить ся!
 Лавки були кругом хати
 Широкі, соснові;
 Столи, прилавок, полиці
 Усі були нові.

Як зовсім уже прибрали,
 Все повимивали,
 Вінця зараз поробили,
 Молоду вбирали.
 Як убрали — по вулицям
 Пішли всі співати,
 По всім дворам заходили
 К весіллю прохати.
 По тім до дому вернулись,
 Гостий дожидались,
 Дождавши ся з музиками
 За стіл посажались.
 Молода як квітка гарна,
 Здоровая, біла,
 Із молодим на покуті
 Під житом сиділа.
 А баби точили бали,
 Горілочку пивши,
 Свахи пісеньок співали
 Між ними сидівши.
 Їли всячину, м'ясиво...
 Музики скрипіли;
 Котрі їсти не хотіли,
 Гопака садили.
 Дівчаточка дрібнесенько
 Тупали ніжками,
 Головками киваючи
 Перед парубками.
 А парубки в боки взявшись
 Ходором ходили,
 Приспівують, притупують
 Да дівок вертіли.
 Од обіду як устали,
 Наївшись, напившись,
 Заукали, пішли скакать,
 Мов би побісившись.
 Підперезав дружко себе
 Навхрест рушниками,
 Скавав в кучі серед хати,
 Да махав руками.
 „Давайте, кричить, горілки!
 Пінной, не сивухи,
 Не хочу такої пити,
 Нехай пють псяюхи.
 Отим свахам, отим бабам
 Сивуха годить ся;

А нам доброї давайте,
 Щоб добре напий ся!“
 Ой як випили вже гарно,
 Дошталту сказати,
 Інчий пузом, інчий рачки
 Полізли із хати.
 Парубки все держали ся
 На ногах з дівками,
 А музики подухнувши
 Вже не так то грали.
 Парубіка більший за всіх
 Кричить на музики:
 „А які то ви музики!
 От же побю пики!
 Грайте лучче, що се таке?
 На сьміх піднімають!
 Тропака не можна вибить!
 Аби як іграють!
 Оце! дивись, що ти зробиш
 З сіми музиками!
 Годї сказати! Ще давайте
 Жартувать з дівками“.
 Каблучки в їх однімали,
 Деякі мінялись...
 Вечоріти вже як стало,
 Знов музики грали,
 Да вже дівки з парубками
 Більш не танцювали,
 Бо молодих у комору
 Повели вже спати;
 Не по нутру се дівчатам, —
 Пішли всі із хати
 По домівкам, але інші
 Під тин з парубками,
 Щоб бач знать, яке весілле,
 Чи буде з квітками.
 Трохи згодом як закричать
 Дружко із свахами:
 „Гу! гу! гу!“ Давай вязати
 Руки всім стьонжками.
 Оттут як почнуть співати,
 Усяк вимовляти,
 Один про те, другий про се,
 Да на двір із хати.
 Пішли всюди по улицям
 Ляскають руками

Свистять, кричать, гогокають,
 Дригають ногами.
 А яке було весілля?
 Про те ми не знали:
 Без хомута батько ходив,
 Калину співали.

13. Остап і чорт.

Жив собі десь чоловічок ¹⁾,
 Він Остапом звав ся,
 Раз поїхав в гай по дрова,
 З чортом пострічав ся.
 Притягав ²⁾, бач, гайок його
 К болоту близенько ³⁾,
 Росла всячина у йому
 Високо й низенько ⁴⁾.
 Завелось в тому болоті
 Чортяків до врага,
 Були голі, волохаті,
 Цілая ватага.
 Чорні були і перісті,
 Шуті і з рогами,
 На собачих були лапках ⁵⁾,
 Були і з ногами.
 Остапу тому й казали,
 Щоб він постеріг ся,
 Щоб не їздив сам у гай той,
 Щоб з ним не зострів ся ⁶⁾.
 „Дак що! Може він ухопить?
 Сирий, не покурить!
 Улепетне й той ⁷⁾ від мене,
 Може й роги ⁸⁾ згубить!“
 Дивували ся миряни,
 Що він так хвабрує,
 Що про бісів він так сьміло
 Під вечір толкує.
 Бо вони як тільки темно ⁹⁾,
 Всюди швинігають ¹⁰⁾,
 Перевернуть ся ¹¹⁾ в що небудь,

Да все й підслухають;
 Жабами інколи скачуть,
 Жуками літають,
 Де що робить ся у ¹²⁾ сьвітї,
 Усе вони ³⁾ знають.
 І Остап, нехай Бог простить,
 Мабуть з ними знав ся,
 Ходив в ночі сам усюди,
 Він їх не бояв ся.
 Став рубать він в гаю дуба,
 Зирк! поруч й чортяка.
 Трохи не впустив сокири,
 Злякавсь неборака ¹⁴⁾.
 „Здоров був, пане Остапе!“
 Чорт сказав до його.
 Іще більше ізлякав ся,
 Не сказав нічого.
 Потім трошки ¹⁵⁾ прочумав ся, —
 Дуже був моторний... ¹⁶⁾
 „Я чув про тебе, Остапе,
 Ти вельми проворний? ¹⁷⁾
 Чорт сказав ізнов до нього,
 А Остап нахмаривсь ¹⁸⁾,
 Мовчав довго з переляку,
 А після оправивсь ¹⁹⁾.
 „Як к якому, бачте, ділу“, —
 Остап став казати:
 „Орать, сїять, лісу плести,
 Строїть ²⁰⁾ вмію хати“ —
 „Ну, а зайця ти піймаєш?“
 Спитав ся чортяка.
 „Не дожену, пане чорте,
 Бо я й не собака“.
 „Одже я, дак і піймаю!“
 „Дак деж його взяти?“
 „Зараз буде, коли хочеш,
 Мимо ²¹⁾ нас стрибати“.
 Де узяв ся справді заяць...
 Остап: „Катя!“ — крикнув.

1) Петр. чоловік. 2) Петр. Прилягав. 3) П. до болота близько. 4) П. й низько. 5) П. лапах. 6) П. з чортом щоб не стрів ся. 7) П. чорт. 8) П. і роги. 9) П. як темно стане. 10) П. до так і шмигають. 11) П. Перевернувшись. 12) П. на. 13) П. біси. 14) Сих двох рядків у нашій копії нема, беремо з Петрова. 15) П. трохи. 16) П. проворний. 17) П. моторний. 18) П. Остап тільки чухавсь. 19) П. після оправив ся. 20) П. ставить. 21) П. біля.

Зараз і піймав диявол,
 Заяць і не пікнув.
 Як попав ¹⁾ він в свої нігті ²⁾,
 Тільки стрепенув ся.
 „Диковинка!“ Остап каже,
 А чорт улибнув ся ³⁾.
 „Ну, а свистать ⁴⁾ ти умієш?“
 Чорт ізнов питає —
 „Так що й листе із дерева ⁵⁾
 Зовсім ⁶⁾ позлітає?“
 „Я як свисну, дак ще не так ⁷⁾, —
 Остап почав мовить, —
 „Ніхто в сьвітї, в заклад пійду,
 На ногах не встоїть!“
 „Давай в заклад, що я встою!“
 Остап наготовив
 Гарную собі дубинку,
 Знов тоді ⁸⁾ промовив:
 „Свистіть же ви попереду,
 Тоді станем бить ся
 Ми у заклад, що впадете, —
 Готов побожить ся“.
 „Горазд! ⁹⁾ затуляй лиш ¹⁰⁾ уши!“
 Свись!!! Аж ¹¹⁾ затрусив ся
 Увесь ліс ¹²⁾, Остап на силу встояв,
 З дуба лист звалив ся.
 „Тепер же ви, пане чорте,
 Завяжіть очиці,
 Бо як свисну, дак неначе
 Хто вірже по пиці“.
 „А який же буде заклад?“
 Чорт його ¹³⁾ питає.
 „Повну шапку срібних грошій“,
 Остап одвічає.
 „А ти мені, як не впаду,
 Що пообіщаєш?“
 „Усе тільки ¹⁴⁾ що є в мене,
 Все позабираєш“.
 „Добре!“ Дай завязав очи,
 Остап примостив ся ¹⁵⁾,

Як урізав дубцем в висок,
 Чорт і покотив ся.
 Витяг ся на цілий сяжень,
 А після зобгав ся.
 „А що, добре свиснув, чорте?“
 Остап попитує ся ¹⁶⁾.
 Застогнав, аж сумно стало,
 Як бугай в болоті;
 Остап квачом йому в горло,
 Щоб не сохло в роті.
 Облизував ся чортяка,
 На силу аж дихав,
 Крутнув після головою,
 А далі зачмихав.
 „На здоровле, пане чорте!
 Годі вам качать ся!
 Я поїду вже ¹⁷⁾ до дому,
 Пора розщитать ся“.
 Землю поорав як плугом
 Чортяка рогами,
 Повиривав з корнем зілле,
 Як дригав ногами.
 Крутивсь, вертівсь, підскакував.
 Скрипів аж зубами;
 Мабуть дуже був він ніжний,
 Все плямкав губами.
 Як сова при світлу ¹⁸⁾ лупав
 Чортяка ¹⁹⁾ очима,
 Хвостом вертів, розправляв ся
 Да кивав ушима.
 Почухав ся, став на ноги,
 Неначе був пняний,
 Позіхав і потягав ся,
 Неначе заспанний.
 Трошки згодом заговорив:
 „Ну, Остап, ти й свиснув!
 Справді неначе по уху ²⁰⁾
 Мене дуже тріснув.“
 „Іще добре, що очиці
 Свої ²¹⁾ завязали:

¹⁾ П. поймав. ²⁾ П. лапи. ³⁾ Рукоп. сі два рядки час., беремо з Петрова. ⁴⁾ П. свиснуть. ⁵⁾ П. Я так свисну, що з дерева. ⁶⁾ П. листя ⁷⁾ П. А я не так ще умію. ⁸⁾ П. собі. ⁹⁾ П. Зараз. ¹⁰⁾ П. же. ¹¹⁾ П. і ліс. ¹²⁾ П. Аж. ¹³⁾ П. чорт його. ¹⁴⁾ П. Усе, усе. ¹⁵⁾ П. він перехристовив ся. ¹⁶⁾ Отсих чотирьох рядків у Петрова нема. ¹⁷⁾ П. піду уже. ¹⁸⁾ П. світлі. ¹⁹⁾ П. в хаті все лупав. ²⁰⁾ П. неначе хто в уху. ²¹⁾ П. собі.

Не тіль річ би одняла ся¹⁾,
 Може б сліпим стали²⁾.
 Оддав чорт Остапу гроші,
 Да в болото тягу,
 Скоріше води напив ся,
 Прогнав трохи смагу.
 Остап після розказував,
 Який був чортяка;
 Кострубатий³⁾, із рогами,
 Чорний як собака.
 Зуби як ікли свинячі,
 Всі зверху стриміли;
 Такі як у вола уши,
 Тільки в низ висіли.
 Хвіст загнутий у каблучку,
 Козинії роги,
 Морда гідка, препогана,
 І кінської ноги.
 Шия в його дуже довга,
 Як верблюд горбатий,
 Страшно на його й дивить ся,
 Увесь волохатий⁴⁾.
 Двоє очий в його в лобі:
 Одно превелике,
 Як жар було червонеє,
 А маленьке дике.
 Він так ходив, як би ведьмідь,
 Як Циган спиняє;
 Приступить не можна близько,
 Бісом і воняє.
 Руки в його дуже довгі,
 Когтів по чотири.
 І мургуля превелика
 Саме серед гири⁵⁾.
 Язык теж в його предовгий,
 Через губу висить, —
 Знай тупає, не постоїть
 Мов би глину місить.
 Дак і вір оцім Остапам!
 Чвалаями ходять,
 Зовсім вони не учені,
 Да⁶⁾ бісів проводять⁶⁾.

14. Споминки.

Два вже літа скоро пройдуть,
 Як я закохав ся...
 Як би знав я своє горе,
 Лучше б і не знав ся
 Я з тобою, дівчинонько,
 То-б не знав і муки,
 Не знав би я, як то любить,
 Не знав би і скуки.
 Як не бачу тебе тиждень,
 То за год читаю,
 А побачу, і то тяжко,
 Що й казать не знаю.
 Назвать тебе голубкою —
 Я долі не маю.
 Бо як би звав голубкою,
 То вже б і своєю...
 Не будь тобі, дівчинонько,
 Ніколи моєю.
 Тяжко мені се сказати,
 Не моя в тім воля!
 За що мене так карає,
 За що злая доля?
 Тяжко мені жить на сьвітї,
 Тяжко як без роду,
 Хибаж себе ізтруїти
 Або з камнем в воду?
 Годів два назад, не більше,
 І я був моторний:
 Шабля з боку, кінь гусарський,
 Що як вюн проворний.
 Рижий мастю, очи чорні,
 Як сонце сіяє,
 Із під копит іскри скачуть,
 Як вихор літає.
 І я було в чистім полі
 На нім красував ся,
 Був щасливий і веселий,
 Із горем не знав ся.
 Було зарже підо мною,
 Сам весь затрясєть ся

¹⁾ П. Не тільки ріг одняло. ²⁾ П. Волохатий. ³⁾ Отсих 12 рядків у Петрова нема. ⁴⁾ І сих 8 рядків у Петр. нема. ⁵⁾ П. до. ⁶⁾ Отсі 4 рядки, що у Петрова стоять на кінці, де їм і слід стояти, в копії д. Дубянського стоять по слові „смагу“.

Півгодини не постоїть,
 Хропе, скаче, рветь ся.
 Оттак серце моє бідне
 В грудях в мене беть ся,
 Оттак воно нещасливе
 У ніч і в день рветь ся.
 Кінь же скаче, що веселий
 Да горя не знає,
 А серденько, що нудить ся
 Да щастя не має.
 Сяду було й я на його,
 Щоб погарцювати, —
 Не було і в думці в мене,
 Щоб так горювати.
 Тепер і сам я не знаю,
 Що буде зо мною :
 Мучусь, мучусь і скучаю
 Серцем за тобою.
 Чому й мені люта доля
 Ні в чім не пособить,
 За що мене бідолаху
 Із ума ізводить?
 На що ж було мені себе
 Да так закохати?
 На те хиба, щоб так віку
 Собі скоротати?
 Бо я кріпко дуже люблю,
 Не можна вже більше,
 І чим далше, і чим довше,
 То все мені гірше!

15. Отак усе в сьвітї.

Повіяли вітри буйні
 Да над синім морем,
 Забило ся серце моє
 Перед лютим горем.
 Повіяли вітри буйні
 З холодного краю,
 Розлучили з дівчиною,
 Котрую кохаю.
 Да не вітри, люде злії
 Мені се зробили:
 Самі мене звели з нею
 Самі й розлучили.

Перестали вітри буйн
 Всюди стало тихо,
 А у мене нещасно¹⁾
 Все на серці лихо.
 Як листочок одірваний
 Зелений весною,
 Як травиця покошена
 На зорі косою —
 Поки роса не обсохне,
 Поті й зеленіє, —
 Не ростиме ж вона більше.
 Як сонце пригріє.
 Не скошена травиця
 Сонечка бажала,
 А тепер на тее зійде,
 Щоб скорій зівяла.
 І листочок зелененький²⁾
 Зсохне й пожовтіє, —
 Так і моє серце бідне
 Молодим змарніє.
 І в мене неначе в грудях
 Да щось одірвалось,
 Не лекше мені на серці,
 А ще гірше сталось³⁾.
 Очи мавши, я не бачу
 Радісного в сьвітї,
 Все обридло, все огидло, —
 Не хочу більш жити.
 Ніч темная мені як день,
 А місяць як сонце:
 Плачу, плачу один бідний,
 Сївши під віконце.
 Чого — спитать ся у мене —
 Я і сам не знаю,
 Чого серце тяжко беть ся,
 Чого я бажаю?
 Любив, кохав я дівчину,
 І вона кляла ся,
 Що кохає мене дуже,
 Далі й продала ся,
 За худобу проміняла!...
 Серцю було тяжко.
 Я кохав її по правді,
 Забуть було важко.

¹⁾ Л. бідолахи. ²⁾ Л. одірваний. ³⁾ Далі все крім остатньої строфи в Л. пропущено і зазначено двома рядками точок.

Не раз плакала за мною,
 Не раз і сьміялась,
 Казала, що тільки в сьвітї
 Мною утїшалась.
 Як побачу було слїзки,
 В грудях важко стане...
 Прошу було: „Не плач, серце!“
 Поки перестане.
 За те ж було як веселу
 Де її зострїну,
 Щасливїйший всїх на сьвітї
 Був я в ту годину.
 Тепер бачить ся ніколи
 Не хочу я з нею:
 Не люблю людий у сьвітї
 З такою душею,
 Що божать ся не по правдї,
 Да душу ломанють!
 Такїї уже ніколи
 Добрї не бувають.
 Дак не сеє серце моє
 Дуже так турбує,
 Не од сего душа моя
 Бідная сумує.
 А такий вже уродив ся
 Мабуть я на сьвітї
 Безталанний і безчасний,
 Щоб вік свій тужити.
 Ой повїй же вітре буйний,
 Застогни дубрава!
 Нехай піде на злих людий
 Всюди худа слава!...

16. Палїй.

Іде військo Запорожське,
 Під небо курїє.
 Куди ведеш, атамане
 Козаків, Палїє?
 „Де старшина звелить менї
 Ворогів рубати,
 Там і будем, бо за віру
 Не страшно вмирати.
 Я присягнув, я покляв ся
 Царю з козаками
 До послїдньої каплї крові
 Бить ся з ворогами.
 Покидаєм жінок своїх

Дїток, батьків рїдних,
 Ми вже себе не жуємо,
 Нам їх жалько бїдних.“
 Козак був Палїй моторний,
 Що вже і казати,
 Вірний, чесний, бравий хлопець,
 Трудно й змалювати.
 Громив Турків і Татарів,
 Рубавсь з парубками,
 Соколом лїтав усюди
 Над їх головами.
 Гарцював він на конику,
 Коник під ним змієм
 Красував ся, підскакував,
 Що був під Палїєм.
 Був він батьком-козаченьком,
 Сином землї рїдній;
 Погубив його на віки
 Мазепа завидний.
 Підставляв він свої груди,
 Смерти не бояв ся,
 Через добрість, через вірність
 В ланцюги попав ся.
 Зовсїм його ізкували,
 Повезли в чужину...
 Чи вже легко кидать було
 Рїдну Україну?
 Чорні брови, чорні уси
 Зовсїм посивїли,
 Тодї його сердешного
 З неволї пустили.
 А все таки з підмогою
 На коня зібрав ся,
 І в послїднє на козаків
 Атаман озвав ся:
 „Ходїм, братцї, против Шведа,
 Ходїм за Полтаву!
 Шаблюкою із старїстю
 Махну ще й на славу“.
 Що та слава — після смерти?
 Легче каплї в морї!
 Як би в сьвітї пожить можна.
 Щоб не гризло горе.
 Де те військo Запорожське,
 Де те, що курїло?
 Де Палїй наш черноусий?
 Усе вже потлїло!

Нема вже того нічого,
 Прахом розлетілось,
 І кістки там не влезали,
 Де чий хотілось.
 Курява тая з під неба
 Горюю спускалась,
 Після на землю припала,
 Да землею й сталась.
 Може й то куріла слава
 По над козаками,
 Яких небудь панів, князів?
 Тепер під ногами...
 Бо всі, хто живуть на світі,
 Що вони таке? —
 Земля, курява і слава,
 І ніщо друге.
 Бо над всіми заспівають,
 Земля в землю й піде,
 І повстаєм тоді колись,
 Як Христос знов прийде.

17. Туга серця.

Літа мої молодії,
 Вам вже не вертять ся;
 Душі моїй прийшла пора
 Слізьми обливать ся.
 Серцю мойму як хотілось,
 Так не удало ся:
 Схаменулось, стрепенулось,
 Кровю запекло ся.
 Одно мені тепер в світі
 Тільки вже зісталось,
 Щоб скоріше серце моє
 З світом розпрощалось.
 Кохав дуже я дівчину,
 Як росу травиця,
 Як голубку голуб сизий,
 І як волю птиця.
 Гарно пташечка співає,
 Як живе на волі;
 Гірко живе той у світі,
 Хто не має долі.
 Доле, доле, скажи мені,
 Де тебе шукати?
 Оглянь ся хоч раз на мене,
 Як на сина мати.
 Пригорни мене до себе,

Пожалуй на старість,
 Щоб пізнала душа моя,
 Що то в світі радість.

18. Пугач.

Близько мене стогне пугач
 Саме серед ночі,
 Віщує він нещасному
 Скоро закрить очі.
 Стогне пугач, стогне сірий,
 Да над головою,
 Мабуть її прийшла пора
 Присипать землею.
 Сумно стогне, як застогне,
 Душа аж трепеще,
 Подумає: на тім світі
 Чи не буде легче.
 На сїм світі серце моє
 Радощів не мало,
 Воно з роду веселої
 Пісні не співало.
 Не стогни над тими людьми,
 Котрі веселять ся;
 Нехай вони соловейком
 Будуть забавлять ся.
 А стогни ти над такими,
 Що долі не мають
 Цілий вік, котрий сердешний,
 Плачуть да скупають.
 Тиж у мене на могилі,
 Любий соловейко,
 Щебечи як сонце зійде,
 Щебечи раненько.
 Дітки, жінка на могилі
 В мене не заплаче,
 А невірна із радощей
 Може ще заскаче.
 Нехай серце в невірної
 На шматя ірветь ся,
 Нехай правда перед нею
 В вічі засьмієть ся
 Да і скаже: „Ти ж кляла ся!
 По правді кохаєш.
 Тепер дивиш ся у вічі,
 Мене не пізнаєш.
 Бо я правда, а ти кривда
 Дак так зоставай ся!

Кохай, цілуй, кого хочеш,
 Зо мною не знай ся.
 А ти, любий соловейку,
 Співай над труною!
 Ой візьму я своє горе
 В могилу з собою.
 Пугача мені не треба,
 Нехай вже не стогне,
 Нехай в моїй невірної,
 Нехай серце сохне.

19. До милої.

Поуз двір, де живе мила,
 Я проїхав двічі,
 Да не бачив голубоньки
 Ні разу у¹⁾ вічі.
 Затьохкало серце в мене,
 Як з двором зрівняв ся,
 Дуже бачить ся хотілось,
 І кінь зупиняв ся²⁾.
 Да не рано уже було,
 Як я мимо їхав,
 Оглядав ся назад довго,
 Неначе хто кликав.
 Да сам собі і³⁾ подумав:
 „Чи й ти так скучаєш!?
 Коли вірно мене любиш
 То й бачить бажаєш.
 Ой як вірно мене любиш,
 Будем жить з тобою,
 Цілий вік, моє серденько,
 Як риба з водою“.

20. Думка.

Ох колиб хто знав, як тяжко
 Так на сьвітї жити,
 Як мені тепер прийшло ся
 Бог зна що робити.
 Полюбив я дівчиноньку,
 І мене дівчина.
 „Дуже люблю!“ — Побожилась.
 Да лиха година,
 Що я такий безталанний
 На сьвіт уродив ся,
 І сам бідний, із бідною
 Вірно полюбив ся.

Шож тепер мені осталося?
 Плакати да нудить ся,
 Або вештати ся по сьвітї
 Да вік не женить ся.
 Не розлюблю я ніколи,
 Гріх на душі буде.
 Сам я себе покараю
 Не Бог і не люде.
 Бо не люде мене звели,
 Щоб я став кохати:
 Серце з серцем зчепило ся,
 Трудно й розірвати.
 Так я про себе гадаю,
 Що вік не забуду,
 Поки серце беть ся в грудях,
 Поки жив я буду.
 Не покину тебе, серце,
 Дівчинонько мила!
 Розлучить мене з тобою
 Тільки що могила.

21. Бодяк.

Порали ся люди в полі,
 Хліб сьвятий збирали,
 І діток своїх маленьких
 Всіх позабирали.
 Інчі колоски збирали,
 К матіркам носили...
 „Любий Сидір! Любий Семен!“
 За те їх хвалили.
 „І я, мамо, озьде скільки,
 Дивись, назбирала!“
 „І ти любая, Хотинко!“
 Мати їй сказала.
 „З'їжте ж сальця трошки з хлібом,
 Да не розкидайте!
 Як поїсте, ізнов дітки
 Колоски збирайте“.
 Другі діти знай бігали,
 Цілий день крутились,
 Матірки на їх кричали
 Батьки сварились.
 І не слухали, що кажуть,
 Щоб не пустували, —
 Регочуть ся да бігають,
 Через сніп скакали.

1) Л. Я ні разу в. 2) Л. зопинав ся. 3) Л. Так я сам собі.

25 Загледіли — квітка якась
 В житі червоніє,
 І побігли усі разом,
 Хто перший успіє
 Собі вирвать тую квітку;
 А того й не знали,
 Що то бодяк преколючий,
 Але спережали
 Один другого як можна...
 Деякі побились.
 Трошки згодом уже вони
 Добре розгледілись.
 Підбіг один зовсім близько,
 Зачепивсь ногою, —
 Прямо так і покотився
 В бодяк головою.
 Поколов собі всю пику,
 Позбивав коліна,
 Іще мати як підбігла:
 „А вража дитина!“
 На його вона сказала,
 За чуб стрепенула,
 Не раз в пику поколену
 Кулаком сунула.
 І тим дітям добре чуби
 Всім понаминала,
 Котрі бігли з ним умісті
 Да жито топтали.
 „Бачте, як би не крутились“ —
 Батьки їм сказали, —
 „Отак як отії діти
 Колоски збирали, —
 І ви б тепер хліб із салом
 В місті з ними їли,
 Ніхто би вас і не лаяв,
 60 Й чуби б не боліли.
 А тепер дак голодуйте,
 Плачте скільки хочте,
 Да не лізьте і нам ввічі
 І нас не морочте.
 Геть із поля по домівкам,
 Неслухняні діти!
 Через вас і ми не успієм
 Діла ізробити!“
 Треба дітий учить з малку,
 Щоб вони трудилися,
 Щоб були вони слухняні,

Да щоб не крутились.
 Коли що самі не знають,
 Щоб батьків питались,
 За червоним щоб не дуже
 Вони все ганялись.
 Не все гарне, що червоне;
 Треба роздивить ся,
 Що воно таке в сьвітї
 80 Й до чого годить ся?
 Инча і прегарна квітка,
 Може ще й пахуча,
 Да не треба зразу хапать,
 Бо може колюча.
 Так і людий треба в сьвітї
 Дуже розбирати,
 Не все треба од їх слухать,
 Не все їм казати.
 Инчий буде дуже гарно
 Тобі балагурить,
 За тебе неначе й тягне,
 Тебе ж і обдурить.
 Гроший тобі у позику
 Він буде давати,
 По шагу з рубля у тиждень
 Процент буде брати.
 Такі і очий у вовка
 Позичать не стануть,
 Вони сорому із роду
 Не мали й не мають.
 90 Дак їх треба стерегать ся
 Більш усього в сьвітї,
 Бо страшнійше сто раз вони,
 Як бодяк у житї.
 Бо бодяк тільки уколе,
 Хто на його ступить;
 А такого як зачепиш,
 Дак зовсім облупить.

22. Сирота.

Без худоби сиротині
 Тяжко в сьвітї жити,
 Хоч який він буде чесний,
 Все буде тужити.
 Чесна душа йому втіха
 Тільки всего й буде, —
 Мало її тепер хвалять
 Вже на сьвітї люде.

Тепер дивлять ся в кишені,
 Не на чоловіка;
 Не дивлять ся, яка душа
 І чи ціла пика.
 Нещаснійше всього в світі
 Бідна сиротина,
 Плаче інколи сердешно
 Як мала дитина.
 Що задумає, згадає,
 Не буде по його:
 Без худоби тепер в світі
 Не зробиш нічого.
 Ох, як важко жить такому,
 Кому світ не милий,
 Кому очи завязані
 На вік його цілий
 Не хусткою, а долею!
 Гірко вже такому,
 Сам добра такий не знає,
 Не зробиць й другому.
 Йому край той, де родив ся,
 Буде як чужина,
 Всюди за ним слідком ходить
 Лихая година.
 І в ніч нудить ся він бідний
 І як сонце зійде;
 Радощів не мавши з роду
 І в могилу піде.
 Не поспробує у світі
 Він у парі жити:
 Хто тепер без гроший стане
 Вірно вік любити?
 Не назовуть його татом
 Його рідні діти,
 Ні на кого і під старість
 Голову схилити.
 І він дітками не буде
 Своїми забавлять ся,
 Неначе один у світі,
 Ні к кому озвать ся.
 По неволі віку собі
 Таки укоротить,
 Бо нудьга од його серця
 На час не одходить.
 Ніхто йому не pomoже,
 А всі люди бачуть, —
 Як умре, і на могилі

В його не заплачуть.
 І деревце як підперте,
 То довше постоїть,
 Пряміше воно ростиме
 І вітер не зломить.
 А як його обгородить,
 Ще буде ціліше,
 Бо скотина не обломить
 То й ростиме висше.

23. В хугу.

Вечоріє, смеркаєть ся,
 Де дальше темніє,
 Зриваєть ся хуртовина,
 Вітер вельми віє.
 Віяв просто мені в пику
 Уже через міру —
 „Поганяй!“ — я обізвав ся
 К своему машталіру.
 Був я трошечки п'яенький,
 Мав на душі горе,
 Тоді справді було мені
 По коліна море.
 Вітер свище, реве, несе,
 Вихри піднімає,
 Впираєть ся прямо в груди.
 Очи засипає.
 „Поганяй скоріш, Охрime!
 В полі ми загинем.
 Да гляди, чи так ми їдем?
 Дорогу як кинем,
 Пропадем як руді миши
 Десь посеред поля.
 Лучшеб сидіть в теплій хаті.
 Понесла ж неволя!...“
 Хто любив коли по правді,
 Як не можна більше,
 То инчому трапляло ся
 Хуртовини гірше.
 Підстерегай мене стара
 Полюбить дівчину
 Не на радість, не на втіху
 На лиху годину.
 Бо бідному без талану
 Любить не годить ся,
 Йому дулю під ніс дадуть.
 Як схоче женить ся.

Нехай буде пречеснійший,
 Нехай прехороший
 Скажуть: „Пяниця, безумник,
 В його нема грошей!“
 Гроші, гроші і худоба,
 Без вас хоч пропасти.
 Коли б кого у болоті
 З рогом де попасти!
 Спершу може б ізлякав ся,
 Я-б перехрестив ся,
 Обома після руками
 За роги вчепив ся.
 Кричав би: „Давай худоби,
 Дяволе проклятий,
 Бо пропадеш підо мною,
 Ірод волохатий!
 Хвіст одірву, ноги тобі
 Всі переламаю,
 Усі ребра дубиною
 Твої пощитаю.
 Назад очима поставлю,
 По'дрізую уші,
 Будеш стогнать біля пекла,
 А не бить баклуші.
 Зуби всі повибиваю,
 Вправлю в ніс каблучку,
 Побю морду тобі всюю,
 Зогну у карлючку.
 Пригунзюю до берези,
 Як тую собаку,
 Поломаю всього тебе,
 Зотру на табаку.
 Не даром вас вовкулаків
 Поскидано з неба,
 Там мабуть то дармоїдів
 Не дуже то треба.
 Чуєш, я кажу по правді:
 Подавай худобу!
 Трісне душа, трісне й тіло,
 Хоч кричи ти пробу“.
 Може б трухнув і рогами,
 Дав би міні гроший,
 Тоді і я де вже треба,
 Вельми б був хороший.
 Дак сього не буде з роду,

Таких нема в сьвітї!
 А більше вже нігде достать,
 Нема й на прикміті.
 Безталанний я, безщасний,
 На що полюбив ся? ¹⁾
 Гірко в сьвітї жить без гроший,
 Солодко з грошима:
 З ними буде прерозумний
 З довгими ушима.
 Як захоче він женить ся,
 Оддадуть за його;
 Довгі уші не завадять
 З грошима нічого.
 Буде ляпать, скажуть: „Добре!“
 Йому усе гарно.
 Проживе такий у сьвітї
 Солодко, хоч марно.
 Де б прийшлось сказать розумно,
 І там дурость ляпне,
 А другий за його скаже,
 Да в кишеню й цапне.
 І такі наживуть ся
 В сьвітї як ісхочуть,
 Вони самі себе хвалять
 Да людей морочуть.
 А ти вже собі балакакай, —
 Голим усе будеш,
 І вмреш голим без худоби.
 Ще й чесним не будеш.
 Думає гадав дорогою,
 Трохи не скрутив ся,
 Та на силу білим сьвітом,
 Дома опинив ся.
 Коні бідні вже пристали,
 По снігу тягавши
 Я замерз, Охрим спотив ся
 На шкапів кричавши.

24. Розлука.

„Нехай не жде, нехай не жде,
 Годі сподівать ся,
 Щоб як голуб з голубкою
 Так поцілувать ся!“
 Не така була розмова,
 Не так розмовляла,

¹⁾ Тут очевидно бракує другої пів строфи.

Як колись мені кляла ся,
 Як колись казала,
 Що кохає мене дуже,
 Душі не жалівши;
 Що не треба їй нічого
 Мене полюбивши.
 Тепер не те, тепер друге
 Мені вже співає,
 Вже не скаже: „Ти мій милий!“
 Мене проклинає.
 Що ж се таке? Чого сталось?
 Худоба да гроші,
 Усе роблять на сім світі,
 З ними всі хороші.
 Прокляла мене на віки
 Моя злая доля,
 Не мила мені на світі
 Козацькая воля
 Ота, що колись бувала,
 Де пісень співали,
 Усяких, якую хто знав,
 Про все й розмовляли
 Під куренем кашу ївши,
 Під чуб да в жупанах,
 А все знали, що діть ся
 Аж по Забалканах.
 Прийми мене, сира земле!
 Жить не хочу більше,
 Літа мої пройшли марно,
 І де дальше — гірше.
 От як горе досаждає,
 Як серце крушить ся:
 На білому на сім світі
 Не знаєш де діть ся.
 Кинеш ся, де гріє сонце, —
 Хмарою закриє;
 Кинеш ся, де гарно, тихо, —
 Бурний вітер віє.
 А без сонця да на вітрі,
 Одежі не мавши,
 В три псгибелі зогнеш ся
 Долю проклинавши.

25. Безщасний.

От і празника дождались,
 Веселять ся люде,

А мені мабуть ніколи
 Радощів не буде.
 Дивлюсь на все, як без очий,
 Бо щастя не маю;
 Я й у буддень, я й у празник
 Нужусь да скучаю.
 Минуло ся моє щастє,
 Не бачусь я з нею,
 Не бачу ся з дівчиною
 З милою моєю.
 Лучче-б серце розлучили
 Моє із душею,
 Коли мені вже не можна
 Звать її своєю.
 Вона щастє моє в світі,
 Всі мені не милі;
 Її більше себе люблю,
 Люблю до могили.
 І в могилі, коли можна,
 То буду кохати, —
 Так там кінець всьому горю,
 Треба вічно спати.
 Жить мені остило дуже,
 Кинуть її тяжко;
 Для неї тільки живу я,
 Хоча й жити важко.
 Не бачивши — її бачу,
 Її річ я чую,
 Де-б я не був, що-б не робив,
 За нею горюю.
 Серце, душа, розум, гадки
 За нею скучають,
 Плачуть мої карі очі,
 Бачити бажають.
 Не думкою, справді бачуть,
 Річі чують¹⁾ справді,
 Так як би мені хотілось,
 Як люблю по правді.
 Злая доля однімає
 У мене дівчину,
 Мене й мучить, мене й гонить
 Живого в могилу.

26. Грицько й Маруся.

Жала дівка жито в полі,
 Сама й зажинала;

¹⁾ В рукоп. слухать.

Не бачилась довго з милим,
 Бачити бажала.
 Не дуже то пильнувала,
 Усе оглядалась,
 Бо милого козаченька
 Вона сподівалась.
 Уже вечір, його нема:
 Дівка плакатъ стала,
 Що не вийшов він до неї,
 Що й мало нажала.
 До дому пішла, і в домі,
 Цілий день не ївши,
 Всю ніченьку просиділа
 Голову схиливши
 На правую на рученьку.
 Бідная тужила:
 „На що таки я так дуже,
 На що полюбила?
 Чому він, мій милесенький,
 В поле не виходив?
 Чи вже він такий безбожний,
 Що мене ізводив?“
 Стало на сьвіт піднімать ся.
 Реве вже скотина,
 В поле пастись захотіла, —
 Все плаче дівчина.
 Встала після з під оконця,
 В коворот погнала
 І бичечків і теличок,
 Да все сумувала.
 Одігнавши за коворот,
 В госпуду верталась,
 Із рідною матюнькою
 Його пострічалась.
 Заплакана старенькая
 В поле ягнят гнала.
 „Помагай Біг, пань-матюнко!“
 Дівка їй сказала. —
 „Помагай Біг, дівчинонько!“
 А сама руками
 Ударилась дуже в груди,
 Залилась слезами.
 „Не досталось, Марусенько,
 Звать тебе дочкою,
 Розлучили Грицька мого
 На віки з тобою.
 Вчора його, голубчика,

Як обідать сіли,
 Виборний із головою
 Од нас ухопили.
 Ніженьки йому скували, —
 Бідний вельми плакав,
 Сказав: „От тобі й женив ся!
 Лучше б був не сватав!
 Ведуть мене у некрути, —
 Прощай, батько, мати!
 Не достанеть ся вже може
 Більш вас цілувати“.
 Затулив ся хустиною,
 Хлипав, заливав ся...
 „Де то моя Марусенька?
 З нею не прощав ся!“
 Прохав ся він вельми дуже
 Пустить до дівчини.
 До моєї голубоньки
 Хоть на пів години.
 І я з своїм старим дідом
 Дуже їх прохали,
 Щоб не взяли його вчора, —
 І слухать не стали.
 „Да ну, годі! Почав хлипать!
 Ой як розходив ся!“
 Голова сказав сердитий, —
 „На що полюбив ся?“
 „Годі лишень, прощайте!“
 Виборний озвав ся.
 „От і лихо, що з дівкою
 Він не попрощав ся!“
 Розчинив він настїж двері,
 Повели із хати
 Грицька, рідную дитину,
 Вороги прокляті.
 „Нещасная я у сьвітї!“
 Маруся сказала.
 „Жить мені тепер не мило!“
 Гірко плакатъ стала.
 „Буду мучить ся, крушить ся,
 Буду убивать ся,
 Не довелось сиротині
 Милим утїшать ся.
 Нема Грицька, нема й щастя
 Мині уже в сьвітї,
 Увесь сьвіт мені не милий,
 Не хочу вже жити.

Не довелось карих очий
Його цілувати,
Не довелось Грицька мого
Вічно своїм звати“.
Дуже мучилась Маруся,
Бо вірно любила,
Приняла сердешну скоро
Сирая могила.
Чи як квітку одірвати,
Довго цвисти буде?
Або серце як розлучить,
То воно й забуде?
Хоч у воду постав квітку,
Все вона зівяне,
Бо вона вже одірвана
І пахнуть не стане.
Усе одно, як одірвать
Од милого милу,
Пійде вже той нещасливий
До время в могилу.
Котрі люблять ся по правді,
По вік не забудуть:
Поки душа буде в тілі,
Все нудить ся будуть.

27. На той сьвіт до батька.

На що, тату, ти покинув
Мене сиротою?
Чому мене не взяв малим
В могилу з собою?
І я б вічним сном у землі
Спав, а не журив ся,
Не знав би я в сьвітї горя,
Сьвітом не нудив ся.
Як несли тебе ховати,
Тодї був дитина,
І не думав, що я в сьвітї
Бідна сиротина.
Не вмів тодї нещасливий
І слова сказати,
І не знав, що батька несуть
В землю заривати.

Може іще забавляв ся,
Як попи співали:
Годок минї був од роду
Як тебе ховали.

28. До батька.

„В горі тяжкім із слезами
Помоли ся Богу!
В нїм одним найдеш ти силу,
Вірную підмогу.
Він отець наш милосердний,
Дїток не забуде.
Помоли ся, і на серці
Веселїйше буде.
Коли будеш шанувати
В серці своїм Бога,
Так не бій ся ані з году,
Нї злого ворога!
Отаке то діло, сину,
Не раз ти згадаєш
Свого батька старенького,
І спасибі скажеш“¹⁾.
Тату, тату ріднесенький,
Хибаж ти не знаєш,
Що я все те роблю тобі,
Що ти минї скажеш.
Молюсь Богу щирим серцем,
Як спатки лягаю,
Навколїшках, тату рідний,
І як уставаю.
Я не журюсь, татусеньку,
А так прихилив ся,
Щоб на тебе, ти мій рідний,
Щоб я надивив ся.
Чого менї ще скучати?
Я ще погуляю,
От як ти мене покинеш
Тодї заскучаю.
Може ти мене покинеш,
Біг про теє знає,
Хто чи батька, хто чи сина
Скорїй поховає.

¹⁾ Отсі 16 рядків у копії д. Дубянського долучені до „Пісні“ (ч. 29), хоча по розміру і по змісту не підходять до неї. Кладу їх як першу частину вірші „До батька“, хоч і не маю певности, чи власне тут їх місце.

Чогож ти, мій тату рідний,
 Чого зажурился?
 Чого ти тепер на мене
 Чого ізхилив ся?
 Що ти казав мені, тату,
 Я усе те знаю,
 Богу молюсь, Бога боюсь
 Царя почитаю.

Він як рідний усім батько
 Сирот воспитає;
 За те його увесь народ
 За те прославляє.
 З недобрими людьми в світі
 Знать ся я не буду,
 Бога буду бояти ся,
 Тебе любить буду.

29. Пісня А.

Не плач дівчино по своїй долі,
 Що не вийшла заміж, за теж ти на волі,
 Як пташечка тая, що всюди літає
 В зеленім садочку, сидить да співає.
 Собі щебече, якую знає,
 Якую серденько співать бажає.
 А вже в неволі не заспіваєш
 Такую пісеньку, як сам бажаєш.
 І ти ж на волі, дак веселить ся
 Треба дівчино, а не журить ся.

29. Пісня Б.

Помалу, журливо.

Не плач дів- чи- но по сво- їй до- лі

що не вийшла за муж бо ти в не- во- лі.

Не плач дівчино по своїй долі,
 Що не вийшла заміж, бо ти в неволі.
 Як пташка тая, що всюди літає,
 В зеленім садочку сидить да співає.
 Вона співає, на серці важко:
 Без долі на світі жить дуже тяжко.
 Дівчино люба, дівчино мила,
 Ой хто співає? Віктор Забіла.
 Бо в його серце билось і беть ся,
 Над його слезами доля сьмієть ся¹⁾.

¹⁾ Д. Дубянський записав отсей варіант Забілиної пісні з устного виконання разом із мельодією. Інтересне тут особливо закінчене; воно

30. Не щєбєчи соловейку ¹⁾.

Муз. М. Глинки.

Не ще-бе-чи, со-ло-вей-ку, на зо-рі ра-
 нєнь-ко, не ще-бе-чи ма-лю-сєнь-кий
 під вік-ном бли-зєнь-ко зєнь-ко.

Не щєбєчи, соловейку,
 На зорі ранєнько,
 Не щєбєчи, малюсєнький,
 Під вікном близєнько!
 Твоя пісня дуже гарна,
 Ти гарно співаєш,
 Ти щасливий — спарував ся
 І гніздєчко маєш...
 А я бідний, безталанний,
 Без пари, без хати,
 Не досталось ²⁾ мені в сьвітї
 Весело співати.
 Сонце зійде — я пишу ся,
 А заходить — плачу:
 Яку люблю дівчиноньку,
 Тїєї не бачу ³⁾.

Давно чутки я не маю
 Про свою дівчину,
 Цілий вік усе я плачу
 На лиху годину.
 Не щєбєчи, соловейку,
 Як сонце пригріє,
 Не щєбєчи, малюсєнький,
 Як вітер повіє.
 Ти лети, співай тим людям ⁴⁾,
 Котрі веселять ся, —
 Вони пісєню твоєю
 Будуть забавлять ся.
 Мені пісєнька така
 Серце розриває:
 Дуже бєть ся моє серце,
 Аж дух замирає ⁵⁾.

видаєть ся мені, не вважаючи на деяку підозреність (про автора говорить ся в третій особі) таки автєнтичним твором Забіли, особливо остатній куплет.

¹⁾ Варіант вірша „До Соловейка“ (висше ч. 1), друкований як пісня положена на ноти. Музика М. И. Глинки, слова В. Забіли, продаєть ся в книгарні Леона Ідзіковського в Київї, коштує воно 30 коп. Увага І. Дубяньського.

²⁾ Петров: судилось. ³⁾ У Петр. сих трьох строф нема.

⁴⁾ Петр. Ой літи ж [sic!] так тим людям.

⁵⁾ У Петр. на кінці додано остатню строфу з варіанта А (Н. 1).

THE HISTORY OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

THE HISTORY OF THE

OF THE

OF THE

2003

В 803

ВІКТОР ЗАБІЛА

СПІВИ КРІЗЬ СЛЬОЗИ

ПОЕЗІЇ

ВИДАНЕ З ПЕРЕДМОВОЮ

ДРА ІВАНА ФРАНКА

(ВІДБИТКА З „ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВОГО ВІСНИКА“)

ЛЬВІВ, 1906